

namnlängden flera gånger innan den nuvarande slutligen fastslogs 2001. En kortfattat redogörelse av namnlagen följs av en beskrivning av innehållet i boken och de urvalsprinciper som rått. Därefter vidtar uppslagsdelen som behandlar drygt 1 300 namn.

För varje namn finns uppgifter om när det tidigast kunnat beläggas (Alexandra finns belagt 1767), hur många som bär det (10 720 kvinnor heter Doris) och dess starkaste tidsperiod (Ragnar var vanligast 1900–19) samt uppgifter om dess etymologiska betydelse (Angelika betyder ”änglalik”) och eventuella namnsdag (Pontus har namnsdag 20 november). *Förnamn i Sverige* är en både behändig och intressant bok som alla med intresse för namn har stor glädje av.

Charlotte Hagström, Lund

Lyssna på svenska dialekter! Cd med utskrift och översättning. Eva Thelin (red.). Språk- och folkminnesinstitutet, Uppsala 2003. 77 s., ill. ISBN 91-7229-023-4.

Länge var det inte tillåtet att tala dialekt i radio och många dialekter har därför blivit alltmer utslätade och ibland uppstår det märkliga blandningar. Men nu är det tillåtet att tala dialekt både i radio och tv, om de inte är alltför svårförståeliga, som t.ex. älydalsmål och vissa skånska dialekter, såvida inte programmet handlar om dialekter.

SOFI har gjort en stor insats och spelat in äldre dialekter för att bevara dem till eftervärlden. De äldsta inspelningarna i deras arkiv är från runt 1900. År 1957 gavs en skivserie *Svenska folksmål* ut och i förordet till häftet som medföljde kan man läsa mer om SOFI:s inspelningsverksamhet. Det finns nu ca 15 000 timmar inspelade.

Den här lilla boken innehåller 29 fonetiska textprover med översättning där så behövs, annars med ordlista, så att man kan följa med när man lyssnar på cd:n och hör hur dialekterna låter. Dialektproverna kommer landskapsvis i bokstavsordning. Möjligen hade det varit till fördel om man hade kunnat följa dem från t.ex. norr till söder för att kunna följa var tjocka l används, var tungspets-r övergår till tungrots-r eller var man finner diftonger. Men alla landskap sträcker sig ju inte från väster till öster, så någon idealisk lösning ges helt enkelt inte.

Margareta Tellenbach, Bjärred

Marie Rehnberg: *Höganäs keramik*. Signum, Lund 2003. 130 s., ill. ISBN 91-87896-58-3.

Företaget Höganäs keramik har länge stått för en god och vida spridd vardagsvara. Kanske är det just det vardagliga och massproducerade som har bidragit till att företaget lämnat så anmärkningsvärt få avtryck i form- och designlitteraturen. Konstvetaren Marie Rehnberg ger med sin bok *Höganäs keramik* en god introduktion till företagets historia.

Företaget bildades i samband med storstrejken 1909/1910 av Sigfrid Johansson och Karl Andersson. Företagsnamnet bar också från början grundarnas efternamns initialer, A&J. Företaget tillverkade både stengods och lergods men levde på det senare fram till 1970 då stengodset tog över helt. Produktionen dominerades länge av enkelt gods som blomkrukor, målade prydnadsvaror och hushållsgods, som fat och kannor. Marie Rehnberg beskriver ett företag som var lyhört för återförsäljarnas och konsumenternas krav. Andersson & Johansson var inte rädda för att variera och utöka formförrådet om utsikterna till försäljning var goda.

Under 1930-talet redovisade företagets katalog en rikedom av glasyrer och moderiktiga former. Under andra världskriget, i de stängda gränsernas Sverige, fick A&J dessutom kontakt med de riktigt stora återförsäljarna – PUB, NK, Svenskt Tenn, m.fl. Under 1940-talet blev också de elffasta formarna en viktig och storsäljande artikel. Hädanefter var det framförallt hushållsgodset som skulle bli företagets väsentligaste produkt. Och hädanefter blev de stora återförsäljarnas beställningar en vital del i utvecklingen av nya varor. Vid samma tid, under 1940-talet utvecklades också keramik för offentliga miljöer, framförallt under keramikern Robert Nilssons ledning.

1955, på konstindustriutställningen H55 i Helsingborg, lanserades Old Höganäs. Det var företagets första hela servis. Den kom i gul, blå, brun och grön glasyr och hade ett karakteristiskt pärlband som dekor. John Andersson, som hade verkat inom företaget sedan starten, stod som formgivare och underströk här företagets vilja att knyta an till det förflutna. Det var en strävan som ytterligare underströks 1970 då Gammalt Höganäs lanserades, en stengodsserie som gavs form från traditionella Höganäskärl, krukor, burkar och krus.

Trots att namn som Hertha Bengtsson, Signe Persson-Melin, Ann Jansson och Mette Doller passerar revy ger Marie Rehnberg eftertryck åt drejarnas betydelse för Höganäs keramikens sortimentutveckling. John Anders-

son framställs som en nyckelperson, som både kunde hantverket och hade god känsla för form, nytta och marknad. Drejarna var dessutom ovanligt många på fabriken, vilket Rehnberg förstår som orsaken till att konstkeramiken aldrig tilläts dominera.

Traditionella former tycks alltid ha bildat utgångspunkt för Höganäs Keramik. Old Höganäs och Gammalt Höganäs är kanske de mest kända exemplen, som dessutom formgavs under en period då modern design var liktydigt med form som snarare än bakåt, till historiens formförråd, pekade framåt och till den funktion som varan var ämnad för. En hastig titt på dagens sortiment från Höganäs ger liknande signaler, men nu till det moderna 1950-talets asymmetrier och klara färger.

I sortimentet återfinns dessutom muggen som Marie Rehnberg beskriver som företagets numera starkaste varugrupp. Ann Jansson gjorde den första i början av 1970-talet, Höganäs 7. Den skulle följas av en rad andra muggar för kaffe och te. Muggen framstår som tämligen signifikativ för Höganäs keramik: god och lokalt förankrad form med näsa för det kommersiellt gångbara. Det har räckt ganska långt, vilket framgår av denna välskrivna och rikligt illustrerade företagshistorik.

Lars-Eric Jönsson, Lund

Grundtvig – Nyckeln till det danska? Hanne Sanders & Ole Vind (red.). Makadam Förlag, Göteborg & Stockholm 2003. 303 s. ISBN 91-7061-000-2.

Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet startade 1998. Det utgör ett nätverk av forskare med intresse för Danmark. Centret har börjat att anordna dansk-svenska konferenser där danska och svenska forskare träffas i Skåne. Den första konferensen ägde rum 2001 och handlade om den danske prästen, författaren och skolmannen N. F. S. Grundtvig (1783–1872), och den resulterade i den här anmälda antologin. Redaktörer är historikern Hanne Sanders och idéhistorikern och folkhögskoleläraren Ole Vind. Författarna i boken utgörs av etnologer, historiker, idéhistoriker, pedagoger och teologer från Danmark och Sverige.

En grundläggande utgångspunkt i boken gäller hur viktig Grundtvig är för förståelsen av det danska. En frågeställning avser om han var så modern och demokratisk som man gärna har uppfattat honom i tidigare debatt. Boken anför en del frågetecken inför detta. Grundtvig röstade t.ex. emot den danska grundlagen 1849, vilken

markerade slutet på enväldet i Danmark och innebar införandet av folkstyre. Han uppfattade denna lag som odansk och ofolklig. Samtidigt blev han en viktig inspiratör till dansk nationalism som växte sig allt starkare efter enväldets fall.

En annan fråga gäller om Grundtvig verkligen var så dansk som han blivit uppfattad. I stället pekar författare i boken på att han byggde vidare på tyska idéer. Hans tankar om det folkliga hade rötter i Tyskland. I sin betoning av det folkliga framhöll Grundtvig allmogen, särskilt bönderna, som folkets kärna. Den danska folkligheten blev utformad i anslutning till böndernas livsform.

Grundtvig medverkade till att folkkyrkan blev en del av det danska nationalbygget på 1800-talet, vilket avviker från förhållandet i Sverige. Han gav inspiration till en väckelse där det nationella, det folkliga och det kyrkliga var nära lierade med varandra. Detta har medverkat till att prägla dansk mentalitet och livsstil.

Grundtvig gav nytt liv till den danska kyrkan genom att betona den levande församlingen. Denna sjöng psalmer varav ett stort antal var författade av honom själv. Dessa psalmer genomsyras av en ljus och optimistisk ton. "Den glada kristendomen" blev dominerande i motsättning till pietismen med en mörkare syn på det världsliga livet. Folket anses av Grundtvig utgöra ett aktivt subjekt som utgör grunden i kyrkan. Det blev plats för olika andliga riktningar, och därför fick frikyrkorna i Danmark inte någon utbredning till skillnad från i Sverige. Grundtvig var även en brobyggare i förhållande till katolicismen, som i Danmark fick en speciell folklig prägel.

Folkhögskolorna som Grundtvig var inspiratör till, har spelat en stor roll för samhällsutvecklingen i Danmark. Utbildningen vid dessa högsolor skulle enligt lärofadern leda till att människorna skulle ta eget ansvar utan att utsättas för yttre tvång. De var "skolor för livet".

Det har förekommit en omfattande Grundtvigforskning efter andra världskriget. Ett Center for Grundtvigstudier har inrättats i Århus. I dagens danska politik har Grundtvig emellertid också fått ett negativt drag genom att hans nationalistiska danskhetstankegångar har anammats av det främlingsfientliga Dansk Folkeparti.

Den här anmälda boken ger inblickar i aktuell tvärvetenskaplig forskning som tar fasta på Grundtvigs insatser och hans betydelse fram till idag inom dansk historia. Det framkommer att hans tankar fortfarande spelar en viktig roll i danskt kyrko- och samhällsliv. Antologin ger en mångfacetterad bild av Grundtvig och hans bety-